

ENTREVISTA AMB JOSEP ANTONI IBARRA, INVESTIGADOR DE L'ECONOMIA OCULTA

«La flexibilitat laboral no posarà fi a l'economia submergida»

Josep Antoni Ibarra, professor d'Economia a la Universitat d'Alacant, porta estudiant més de deu anys la incidència del sector ocult de la producció al País Valencià. Un sector que subsisteix, segons les seues declaracions, gràcies a les 28.000 dones que hi treballen.

Rafael Llorca

És molt intens el desenrotllament del sector informal al Sud del País Valencià?

—Sí, molt intens. Ara bé, si diem que la intensitat és gran al sud del país, és perquè s'ha estudiat més. Una de les qüestions curioses de l'informe Solchaga sobre l'economia informal a Espanya és que ens mostra que aquesta s'ha estès a tot el territori espanyol i per tant nosaltres no som l'excepció.

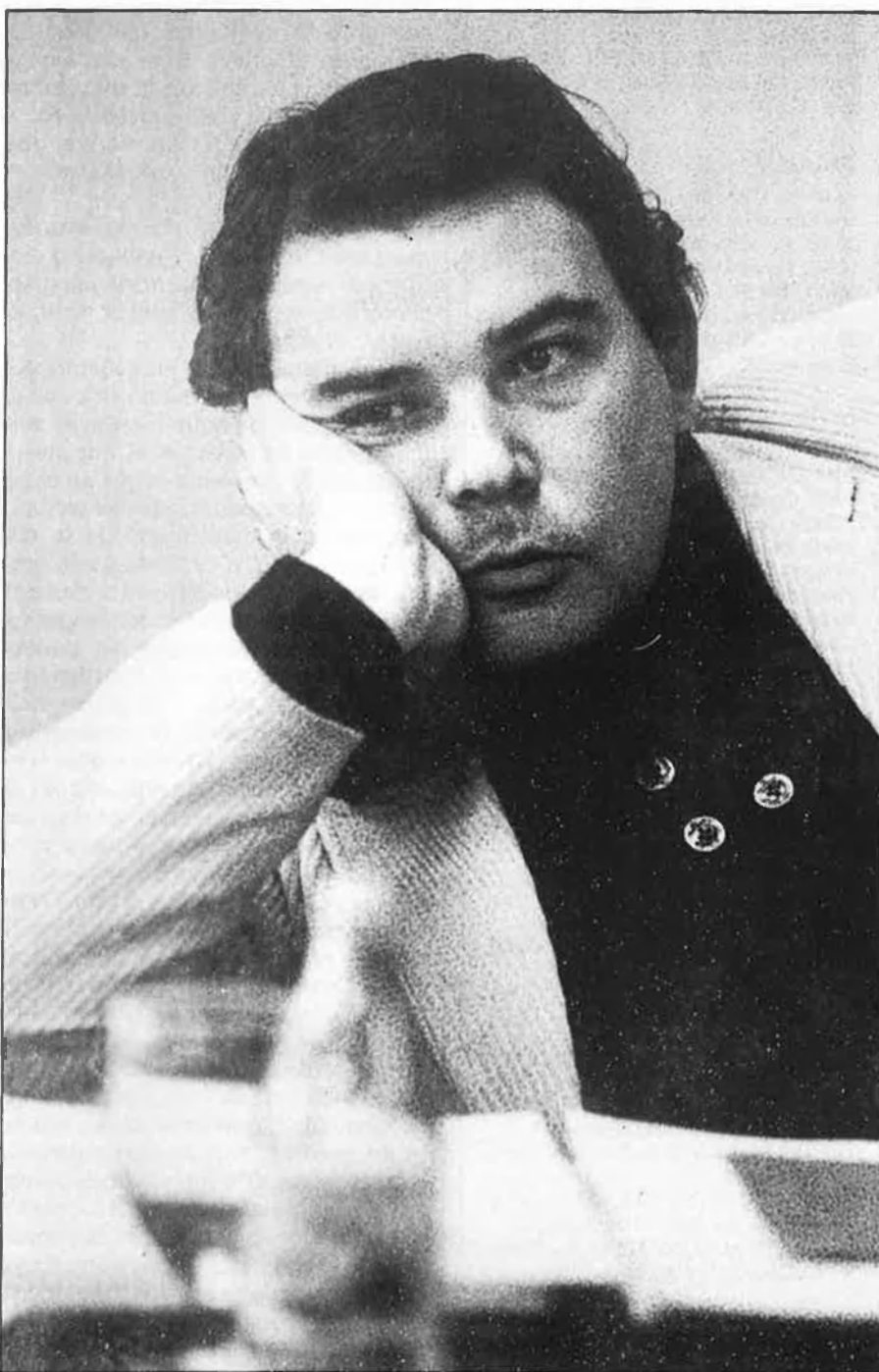
—¿Es pot parlar de l'existència d'una societat dual amb dues economies distintes?

—Efectivament. A primera vista un s'adona que hi ha dos mons: un de protegit, legalitzat, i un altre de no protegit i il·legal. El problema està que quan es va al fons, ja no està tan clar el tema, perquè hi ha formalitats que s'aprofiten de la informalitat i viceversa. En aquest sentit, no es pot parlar d'una dualitat i sí d'una única realitat que engloba les dues.

—¿Quina importància té la força laboral de la dona dins l'economia informal?

—Al sud té una importància definitiva. Per exemple, dins el sector del calçat, al sector informal treballen 28.000 dones, cosa que demostra la gran necessitat que tenen les manufactures del sud de mà d'obra femenina informal per a poder subsistir. Al meu entendre són el gran actiu i la base sobre la qual se sosté el sector. Altrament, seria impossible. D'això s'aprofiten no sols els sectors econòmics, sinó tota la societat del país, perquè la dona està ocupada des d'un punt de vista productiu i també familiar, explotada a tots els nivells. Es pot dir que si no fóra per la dona, difícilment podríem tenir el nivell de consum i vida que avui tenim al país.

—¿Es podria dir que el fenomen ja està prou estudiat i el que cal és volun-

«Si no fóra per la dona, difícilment podríem tenir el nivell de consum i vida que avui tenim al país».

FILMOTECA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

DIMECRES, 7

18.00 h.: LA NOVIA ENSANGRENTADA, *Vicente Aranda*, 1971. Catalunya. V.E.

20.00 h.: EL BARRI DEL BESOS (CM), *Carles Duran*, V.C. LIBERXINA 90, *Carles Duran*, 1970. Catalunya. V.E.

22.00 h.: LA MUERTE DEL ESCORPION, *Gonzalo Herralde*, 1975. Catalunya. V.E.

DIJOUS, 8

18.00 h.: CAMBIO DE SEXO, *Vicente Aranda*, 1976. Catalunya. V.E.

20.00 h.: «L'assemblea de Catalunya» (CM), *Carles Duran*, 1981. V.C. ASESNATO EN EL COMITE CENTRAL, *Vicente Aranda*, 1981. Catalunya. V.E.

22.00 h.: LA VIEJA MEMORIA, *Jaime Camino*, 1977. Catalunya V.C. i E.

DIVENDRES, 9

18.00 h.: «Raimon» (CM), *Carles Duran*, 1965. CADA VEZ QUE..., *Carles Duran*, 1967. Catalunya. V.E.

20.00 h.: «L'agressió quotidiana» (CM), *Carles Duran*, 1979. V.C. PARIS, JUIN 1971, *Carles Duran*, *M. Esteban i Pere Portabella*, 1971. Documental polític. Parlat en castellà, català, èuscar i galleg.

22.00 h.: «Escoles» (CM), *Carles Duran*, 1980. V.C. UN PARELL D'OUS, *Francesc Bellmunt*, 1984. Catalunya. V.O.S.E.

DISSABTE, 10

16.00 h.: BI BI CI STORY (CM), *Carles Duran*, 1969. LIBERXINA 90, *Carles Duran*, 1970. Catalunya. V.E.

18.00 h.: UN PARELL D'OUS, *Francesc Bellmunt*, 1984. Catalunya. V.O.S.E.

20.00 h.: TIEMPO DE SILENCIO, *Vicente Aranda*, 1985. Catalunya. V.E.

22.00 h.: EL CRACK 2, *José Luis Garci*, 1983. Espanya.

DIUMENGE, 11

12.00 h.: Matinal infantil: HUGO Y JOSEFINA, *Kiell Grede*, 1968. Suècia. V.E.

16.00 h.: FANNY PELOPAJA, *Vicente Aranda*, 1983. Catalunya-França. V.E.

18.00 h.: EL CRACK 2, *José Luis Garci*, 1983. Espanya.

20.00 h.: DIVINAS PALABRAS, *José Luis García Sánchez*, 1987. Espanya.

22.00 h.: TIEMPO DE SILENCIO, *Vicente Aranda*, 1985. Catalunya. V.E.

Travessera de Gràcia, 63.
Telèfon 201 29 06

tat política de l'administració per a executar les solucions proposades pels diversos interlocutors socials?

—A nivell quantitatiu, sí, però a nivell qualitatiu estan molt poc estudiats els perquè de l'economia oculta, perquè els agents productius estan submergits, etc... En aquest sentit, parlant de la dona, està molt poc estudiat perquè la mà d'obra femenina ha d'acabar en el clandestinatge.

Jo insinue, en el meu treball, algunes raons: de caràcter econòmic (es necessita una renda per a subsistir). En segon lloc, la dona no pot treballar d'una altra manera perquè té unes obligacions familiars imposades socialment que ha de compatibilitzar amb les obligacions productives. El nivell de qualificació que ha de tenir la mà d'obra per a poder optar a altres treballs, etc... Per tant, crec que les alternatives que es donen no estan prou estudiades i fonamentades.

—*¿Aquest model de desenrotllament econòmic no és l'òptim per a sectors que depenen d'una demanda estacional i de moda, tals com el tèxtil, el calçat, el joguet?*

—La manufactura, en general, necessita més el factor mà d'obra que el factor capital. En aquest sentit, el model intensiu en treball és el que s'està utilitzant. El problema és que no hi ha cap tipus de modernització als sectors, ni quant a la qualificació de la mà d'obra ni quant a la readaptació empresarial a les exigències del mercat. Així i tot, aquests sectors tenen una vida limitada en el temps. No podem competir en les mateixes coordenades que pot estar Taiwan o els països sud-americans, perquè comportaria costos socials molt greus, i també costos econòmics. El model d'aquests sectors és lògic que estiga emmarcat en el tercer món i nosaltres hauríem d'haver pensat ja a anar cap a altres sectors.

—*¿Per quines raons s'oculta l'economia manufacturera?*

—Hi ha una gran diversitat d'opinions. Des de la part empresarial diuen que pel cost de la mà d'obra, dels impostos i de la Seguretat Social, com també per la falta de flexibilitat laboral. Tenen part de raó, però no tota. Pensem que el cost de la mà d'obra ha pujat però no tan desmesuradament com es pensa. D'altra banda els costos fiscals han pujat, però els paga qui els paga i també és cert que la Seguretat Social sols ha pujat des de l'any 80 un punt com a màxim. Jo crec que s'oculta activitat fonamentalment per a obtenir més guanys (entre un deu i un quinze per cent més que en l'empresa totalment legalitzada). Òbviament,

això origina un transvassament del sector formal a l'informal, de tal forma que aquest està assetjant i derrocant el sector formal, provocant una espiral continuada.

Des del punt de vista laboral, donada la falta d'alternatives de treball, els treballadors, a fi de subsistir, s'ocupen en qualsevol cosa. Evidentment, hi ha persones que estan cobrant l'assegurança d'atur i treballen al sector informal, però la majoria són desocupats, potencialment inactius, com és el cas de les dones, que no tenen altra alternativa que estar aquí.

—*¿Quina traducció té l'economia submergida en costos socials?*

—El que cobra una persona ocupada al sector informal és molt menys que el que cobra una persona que treballa al sector formal, en molts casos sol ser la meitat. D'altra banda, el nivell de reivindicacions que pot assumir la gent disminueix considerablement, per por que, si demanen els seus drets, l'empresari recórrega a l'economia oculta. A més, l'economia submergida està fomentant un ambient de crisi en el qual empreses que estan bé econòmicament estan tancant o tirant gent al carrer, fent expedients de regulació d'ocupació.

Les condicions de treball empitjoren. Però sent importants tots els costos anomenats, el més important per a mi és el cost futur que comporta en l'aspecte de falta d'iniciativa i d'expectativa quant a modernització i progrés. Això és un element diferenciador d'aquest país en relació a altres països on l'economia informal pot ser un al·licient de progrés, d'investigació, etc...

—*¿Fins a quin punt una major flexibilitat laboral tan demandada pels empresaris ajudaria a l'emergència d'aquests sectors?*

—Una major flexibilitat laboral i una major dispensa de costos a nivell de contractació, etc., podria convertir-ho tot en economia oculta, res estaria regulat. Per tant, comportaria una major informalitat, però de manera legal.

—*¿L'informe Solchaga, i ara el Libro blanco sobre el Paro, canvien la filosofia de l'administració, que sempre l'ha considerada com un mal menor?*

—En el fons vénen a incidir en la filosofia mantinguda pel govern del PSOE en el sentit que són els costos laborals els que dificulten l'ocupació i serveixen per a justificar una major flexibilitat laboral. A més, no contempen que les relacions laborals sols són un aspecte de tot un procés on intervenen aspectes de caràcter comercial, formatius, administratius, financers, etc... És

tot un conjunt sobre el qual s'ha d'actuar. Per exemple, els beneficis sobre inversió, ¿en quant s'han flexibilitzat? En canvi, el salari per hora, ¿en quant s'ha flexibilitzat?

—Recentment ha estat convidat a una Conferència Internacional sobre economia submergida que s'ha celebrat a Baltimore (EUA), ¿quines han estat les seues aportacions?

—He incidit en el nivell de regressió que el sector informal pot aportar, perquè, quan es maneja literatura internacional, hi ha un tema des del punt de vista italià, anglès i nord-americà en què s'afirma que l'economia informal pot ser un element dinamitzador, i de progrés, pel fet que possibilita la iniciativa privada, crea difusió tecnològica, difusió d'expectatives, etc... A partir de les dades concretes del País Valencià he demostrat que és tot el contrari, que també fomenta regressivitat social i econòmica.

Una altra suggerència important ha estat la concreció de la definició. Quan s'utilitza la bibliografia internacional, es pot veure que hi ha una multitud de definicions al respecte. En el meu cas he conceptualitzat l'economia oculta a partir de tres trets: un és la marginalitat legal que apareix, el segon es refereix a la compensació que tenen les activitats ocultes, és a dir, que són pagables i el tercer és la regularitat, en el sentit que no són espontànies. Això, encara que sembla una aportació mínima, considere que és important, perquè s'eliminen a partir d'aquestes concrecions qüestions com la *self-service* —economia comunitària que apareix a partir de favors— o treballs que no són compensats, etc...

L'economia informal, a debat

La constitució de la Comissió de l'Economia Submergida al País Valencià, segons les directrius marcades pel II Pla Econòmic Valencià (PEV), serveix de tema de reflexió per a economistes. Les seues causes són analitzades per vuit especialistes en la matèria.

Enric Sanchis. Economista i cap de redacció de la revista «Debats»

«Els soferts empresaris estan més preocupats per la competència a nivell de preus que existeix avui al mercat que per la qualitat dels productes. Tenint en compte aquesta premissa s'entén molt bé el perquè de l'economia submergida. Per a posar-hi fi és necessari que es modernitzen les empreses i que les autoritats facen complir la legalitat vigent.»

Josep Maria Bernabé. Catedràtic d'Anàlisi geogràfica regional a la Universitat de València

«En la meua opinió, l'economia submergida és conseqüència directa de la crisi econòmica. És obvi que la crisi ha generat una variació important en les directrius de les empreses, ja que aquestes, en no poder preveure la demanda, busquen desesperadament formes de flexibilitat laboral i reducció de costos.»

Enric Calvet. Economista, membre del gabinet tècnic confederal de la UGT

«Les conseqüències més negatives d'aquest tipus d'economia les suporten les dones i els joves. L'economia informal crea un gueto per a treballadors de baixa qualificació i pitjors condicions laborals: salaris molt baixos, jornades excessives, escassa seguretat i higiene, nul·la acumulació de drets de jubilació i d'organització laboral.»

Miquel Domènech. Conseller de Treball de la Generalitat valenciana

«Crec que el sector informal és essencialment un factor que retarda la modernització de l'economia i que, per tant, crea insolidaritat.»

Pedro Agramunt. President de la Confederació Empresarial Valenciana

«L'única forma de desfer l'economia submergida és canviar la normativa legal que la provoca. Per tant, és necessari flexibilitzar les contractacions, reduir els costos de la Seguretat Social i l'alta pressió fiscal. Amb inspeccions no s'arribarà enlloc.»

Fernando Casado. Secretari d'Acció Sindical de CCOO

«Flexibilitzar el mercat laboral no posarà fi a l'economia submergida. Avui, l'empresa privada té totes les ajudes del món per a desgravar fiscalment. Per si fóra poc, hi ha catorze tipus diferents de contractes laborals.» □

Els sindicats juguen un paper bàsic en la lluita contra l'economia oculta.

A més, a banda de qüestions de caràcter quantitatiu, crec també interessant l'aclariment del tema del derrocament del sector formal que està provocant la importància que avui té el sector informal no sols productivament, sinó a nivells polítics i institucionals. Inclús l'estat està qüestionant-se, com també totes les seues institucions a partir de l'aparició de l'economia oculta. L'estat avui farà les seues lleis, els seus convenis, però de fet poques s'hi compleixen, per tant es camina cap al derrocament no sols del món productiu sinó també del món polític i del món social.

—¿Has rebut alguna ajuda de la Universitat per a realitzar la teua investigació?

—La Universitat, en aquest sentit, m'ha ajudat ben poc, inclús m'ha dificultat les investigacions. □